

**İZMİR BÜYÜK ŞEHİR BELEDİYESİNİN ÇEVRE KORUMA
UYGULAMALARI VE ÇEVRE KORUMADA YEREL
YÖNETİMLERİN YERİ**

Nilgöl GÜLAY*

ÖZET

Çevresel problemlerin henüz gündeme gelmediği, Belediyelerin hizmet ve yatırım programlarında Çevre politikalarına dayalı bir uygulamanın görülmediği dönemlerde; İzmir Büyükşehir Belediyesi Türkiye'de örnek teşkil edecek çalışmaları yürüterek, diğer Belediyelerin de aynı doğrultuda çalışma yapmalarını teşvik etmiştir. Çalışmalarımız sadece yurt içi kurumların değil, yurt dışında çevre ile ilgili çalışmalar yapan çeşitli kurum ve kuruluşların dikkatini çekmiştir. Ülkemizin

il; e'lbLnin söz konusu olduğu günlerde özellikle, çevre korumaya geniş perspektiflerle bakan Avrupa ülkeleri için İzmir önemli bir gözlem merkezi olmuştur. OECD , AT ve Bm 'lerin PAP Merkezi (Akdeniz Eylem Birliği) öncelikli Eylemler Birliği Uzmanları ile Belediyemiz Çalışmalar Yapmışlardır Bugün İzmir OECD BM'lerin UNEP-PAP Merkezlerinin PILOT PROJELERİ arasından önem ve büyüklük açısından birinci sırada yer almaktadır. Amaç, İzmir'in oluşturulacak çevre politikaları-nin Türkiye'nin diğer bölgelerine entegrasyonu ve Uluslararası Çevre Uygulamalarının Türkiye'de gerçekleştirilmesidir.

İzmir Büyükşehir Belediyesi Çevre Teşkilatı 3030 sayılı yasanın tanıdığı yetkilerle 1984 senesinde kurulmuş ve bugün bünyesinde 70 teknik personeli ile birlikte 125 adet işçi, memur ve mühendisi ile 84.000 hektar alanda çevre koruma hizmetlerini yürütmektedir.

Çevre Koruma politikamızı oluştururken öncelikle verilerin toplanması ve mevcut durumun tespitinin önemli olduğu noktasından hareketle çeşitli üniversitelerimize Körfez İzleme Projesi, Endüstriyel Atık Suları, Kentsel Atık Su Arıtma Tesisi, Kentsel Atık Projeleri yaptırılmış ve Meslek odaları ile işbirliği yapılarak kirlilik envanteri çıkarılmıştır. Çevre korumada problemi teşhir etmek ve problemin

içine girmenin önemini her zaman benimsedik Bugün (atık suların % 88 'İ) ön arıtma tesisi kurmuş, % 84'ü Hava Kirliliği kontrol Yönetmeliği'ne göre önlemini almış sanayi tesisi bulunmaktadır. 1984 yılı Ocak ayı ölçümleri 520 mg/m³ SO₂ konsantrasyonu 1989 yılında 220 iing/m³ olarak ölçülmüştür. İzmir (UVS) Uzun Vadede Sınır değerli olan 250 mğ/m³ 'ün altındadır. İzmirin bir sanayi şehri olduğu düşünülecek olursa 1984'den bu yana alman tedbirlerin payı büyüktür. Atık su konusunda ise, 1.200.000 nüfus eşdeğeri kirlilik, kurdurulan arıtma tesisleri ile önlenmiş ve hızlı artan kirliliğin Büyük Kanal Projesi tamamlayınca kadar kontrol altında tutulması hedeflenmiştir. Piri Reis araştırma gemisinin sürekli ölçümlerinde körfezde hamsi yumurtaları tespit edildiği ifade edilmiştir. (Kentimizde 191 münferit büyük işletme, 50 küçük işletme. 5895 adet işletmeyi barındıran 6 adet küçük ve organize sanayi sitesi kontrol altına alınmıştır).

Hava kirliliği konusunda ise 51 A grubu işletme. 80 B grubu işletme Beldiyemiz kontrolü altındadır.

Çevre korumada ana hedefimiz Sanayii ile çevreyi birlikte ele alarak sanayicilerimizin ve küçük esnafımızın üretim ve istiharnları engellenmeden tedbirleri aldirtmak olmuştur. Şehir içinde çevre kirliliği yaratan iş kolları bir araya getirelerek (hurdacılar, oto tamircileri, dökümcüler vb) 30 adet sanayi sitesi kurdurulmuştur ve 8107 üye kendi imkanları ile arazi satın alarak inşaata başlamışlardır. Ayrıca yarattıkları çevre sorunları yanısıra gelişme potansiyeli sınırları sanayicilerimizi kent dışına taşıyacak olan sanayii bölgeleri kurdurulmuştur.

Büyük şehirlerin ciddi bir sorunu olan Katı Atık konusunda İzmir'de önemli gelişmeler sağlanmıştır. Kentimizin 2000 ton katı atığı 700 tonu işlenmekte, geri kalanı depolanmaktadır. Yılda 210.000 ton işlenen çöpten 31.500 ton kompost elde edilmektedir. Ülkemizin tek. orta Doğu ve Balkanların en büyük kompost fabrikası 1989 Ocak ayından beri tam kapasite ile çalışmakta, bugüne kadar da önemli bir işletme problemi olmamıştır. GAMA-BUHLER VE PHİLİPP HOLZMAN KONSORSİYONUNCA yapılan bu tesis 20 milyon marka mal olmuş ve yılda 150.000 ton çöp bertaraf edilmektedir.

Ilıman iklimin hakim olduğu ve haşerelerin (kara sinek, sivrisinek. fare, hamamböceği) yaşaması için hen türlü iklimin mevcut olduğu şehrimiz sistemli, programlı ve bilimsel bir projeye dayalı olarak çalışmalar sürdürülmektedir. Ayrıca 8 ayrı bölgedeki çöp sahaları 1 sahaya indirilmiştir.

Cevre krliliginin önemli bir bölümü olan gürültü kirliliği Türkiye' de ilk kez Kentsel Gürültü Kirliliği haritası çıkarılmıştır. Kasım ayında

başlatılan " Insana saygı, gürültüye Son Kampanyası " ile kamuoyu geniş ölçüde katılımı sağlamış ve halkın çevre konusunda duyarlılığını arttırmak ve yönetime katılarak Kentin Çevre Meselelerine sahip çıkmasını temin etmek için "ÇEVRE DOSTU" kavramı getirilmiştir. Çevre Dostu Ülkemizde ilk kez gönüllülerin mahalli yönetim Koordinasyonunda Çevreye Sahip çıkması için katılım sağlayan bir koordinasyondur.

Çevre için yapılan mücadelede başarılı oluna bilmesi için kamuoyunun sorunlarına sahip çıkarak, çevre koruma kararlarının devamlılığın sağlayabilmesi için ve kararların politik olmasının önüne geçebilmesi ile mümkündür. Bugün dünyadaki yeşil çevre hareketlerinin sempatanlarının artması buna bağlamak mümkündür.

Izmir Büyükşehir Belediyesi'nin, hızlı kentleşmenin getirdiği çevre sorunlarının yanı sıra bozulmuş bir çevrenin iyileştirilmesinde caba ve deneyimleri esasen dikkatle izlenmesi ve hataları düzeltilerek diğer yerleşimlere uyarlanabilecek önemli bir örnek olduğu görüşündeyim. Çünkü çevrenin bir boyu ile değil, havası suyu toprağı ve gürültüsü ile bir bütün olarak ele alındığı iyi bir örnektir.

Konuya İzmir özelinde çeşitli yönlerin ile değindikten sonra ülkemizde belediyeleri bekleyen sorunlara değinmek gerekirse; 90-94 dönemini kapsayan 6. Beş yıllık Kalkınma Planında 25. maddede yer alan Mahalli Idareler bölümünde 1994 yılında, Belediye sınırları içinde yaşayan nüfusun toplam nüfusa oranının % 40-42 olacağı beklenmektedir. 1994 yılında ülke nüfusunun ise 35.100.000 olacağı beklenmektedir 1990 yılı başında 20 bin nüfus üzerindeki 218 yerleşme biriminin 1994 sonunda 235' e ulaşacağı ve bu yerleşme birimlerindeki nüfus artışının yaklaşık 70 milyon kişi olacağı tahmin edilmektedir. 1990-1994 dönemindeki şehirleşme hızı % 4,58 olacağı öngörülmekte, 50.000-500.000 nüfuslu şehirlerin gelişmesi desteklenecek ve halen şehirlerde yaşayan nüfusun şehir hayatına uygun bir yapıya kavuşturulmasının yanı sıra kaliteli ve sağlıklı bir yaşam çevresi oluşturulması ilkesi benimsenmiştir denilmektedir. Ancak mevcut nüfus artışı ile sağlıklı bir çevre yaratılması mümkün görülmemektedir. Çünkü bugün henüz hiç birşehir hızlı nüfus artışı ve dış göçün getirdiği sorunları çözememiştir. Çevresel problemlerin ana kaynağı kontrolsüz ve plansız gelişme göç ve nüfus artışının getirdiği sorunlardır. Bugün için küçük olan yerleşim merkezleri gelecekte büyüyecek ve artan istihdam talepleri karşısında yeni iş alanları, Küçük Sanayi ve Organiza Sanayi Bölgeleri Talepleri oluşacaktır. İşte bu noktada gelişmenin getireceği etkenler ve bunların yaratacağı çevre sorunlarının bilinmesi ve bölgesel ölçeklerde yeni çevre politikaları oluşturulması şarttır. Aksi halde bugün bazı bölgeleri etkisi altına

almış olan çevre kirliliği çok kısa sürede alanını genişletecek ve bugün 1 Tl. olan koruma faaliyeti yarın 1000 Tl. ye çıkacaktır. PLanda nüfusu 100.0001 aşan şehirlerde Aynk Sistem (Yağmur suyu ve kanal Suyunun ayrılması) olarak kanalizasyonların inşa ve tadil edilmesi ilkesi şehirlerimizin mevcut kanalizasyonlarının yeniden yapılması demektir. Alt yapı ise paradır ve belediyeler Mi kaynaklarını buna çoğunlukla ayırmazlar Bir de Arıtma tesislerinin yapımı eklenirse yeni yasal düzenlemelerle kirleten ve kullanan şehirliden para toplanmasına imkan tanınmalıdır.

Bugün atık sudan sadece büyük şehirler para alabilmektedir. O nedenle Nazilli Akhisar arıtma tesisleri bitmesine rağmen işletme masraflarının Belediyelere getirdiği mali külfetten dolayı işletilememektedir. Bu nedenle gerek belediye gerekse sanayicilerin çevre koruma tedbirt almalarını teşvik edici özel teşvik tedbirleri getirilmelidir. Elektirik ücretlerinin alınması gibi (Arıtma ve Filtre sistemlerinde) yerel yöntemlerin halkı bilinçlendirerek halka rağmen değil, halkla beraber çevre koruması için yapabileceği çok iş vardır. Çevrecilik ve Belediyecilik iç içe olan iki kavramdır. Belediye alacağı önlemlerde su kirliliğinden tutun, hava kirliliği, gürültü kirliliği, toprak kirliliği gibi önemli sorunların halledilmesi için tedbirler alıp başarılı olabilirler. İzmir bunun için bir örnektir. Ancak şunu da eklemek lazım; yerel yönetimlerin bu gelişmelerinde merkezi hükümetin de mali ve manevi desteği gerekmektedir. O olmadan geliri nispeten az olan Belediyelerin fazla ileri gitmeleri çok zordur. Belediyelerin Çevre Kanununa göre verdikleri kirletme cezası % 80 'nin Çevre Fonuna gitmesi, ceza uygulanması yapılmaması sorunu getirmekte ve belediyeler İmar Kanunu veya Belediye Kanunlarına davalı uygulamaları tercih etmektedir. Ayrıca idari cezaları kullanma yetkisinin Valiliklerde bulunması uygulamadaki diğer bir önemli sorundur. Uygulayıcıları etkin yapmadığı gibi otorite zaafına neden olmaktadır. Kirletme kim tarafından yapılmışsa tespit edenler tarafından takip edilmeli ve çevrenin gerçek sahibi ve otoritesi belirlenmelidir.

Önemli gördüğümüz bir diğer husus Çevre Hukuku açısındandır. Adli mercilere intikal eden konularda mevcut yasalar kirleteni haklı çıkaracak çeşitli sebeplere imkan tanımaktadır. Uygulanan pek çok ceza ldrlerine sabit olmasına rağmen kirletenin tebligatı almak istemeyişi ve bunun devletin memuru tarafından belirtilerek tutanak düzenlenmesine rağmen tebligat usulsüzlüğü kabul edilerek davalar düşebilmektedir. Tabii ki; burada hukukçularımız mevcut yasa ve yetkiler kullanmaktadırlar, ancak çevreyi kirleten bir sanayiciye , gemiye şahsa verilen bir cezanın taktirinin hakimin görüşüne kalması üst mahkemeye itiraz edilmemesi kararların çeşitli zamanlarda değişik olarak alınması sonucunu getlvinektedir. Bu nedenle çevre hukuku ile ilgili

mevzuatta adli mercilerin görevlerinin çevrenin daha iyi korunmasını sağlayacak biçimde düzenlenmelidir. Çevreyi kirletenlerin usul yönünden değil, yarattıkları kirletme ile kamu menfaatlerinin hangi ölçülerde zarar gördüğü ölçülerek önlem alınmalıdır. Çevre Hukuku konularında yeni düzenlemelere ihtiyacımız bulunmaktadır.

Görev, yetki ve sorumluluklarının tariflerinin doğru yapılması, çevrenin politik tercihlerin önünde tutularak, çevre korumaya inandırılmış, gönül vermiş uygulayıcılara sahip ve destek olunması ile kararların devamlılığının sağlanması halinde çevre konusunda çok iyi neticelerin çok kısa sürede alınabileceği çevrenin tüm insanların ortak geleceği olduğu görüşümü arı ederim.